

УДК 001.8:321.01

Брусиловська О. І.

д-р політ. наук, професор

кафедри міжнародних відносин

ОНУ імені І. І. Мечникова

к. 32, Французький бул., 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

tel.: (380482) 633259

e-mail:brusylovska@onu.edu.ua

ORCID iD:<http://orcid.org/0000-0003-0519-4206>DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2304-1439.2020.33.207023>**ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У НАУКОВИХ ДИСКУСІЯХ:
УЯВНИЙ ДІАЛОГ МІЖ ОЛЕ ВЕЙВЕРОМ ТА КНУТОМ ЕРІКОМ
ЙОРГЕНСЕНОМ**

Важливим завданням для всіх науковців є розуміння того, як підсумувати та як використати дебати різних шкіл «МВ» для власного проекту. Чи ці теорії кидають одна одній виклик, чи вони підтримують одна одну? Наскільки різні теорії, що наразі використовуються практиками, належать до ТМВ? Деякі з них походять із інших галузей — з економіки (теорія ігор та неоліберальний інституціоналізм), культурології (постколоніалізм), філософії (постструктуралізм), політичної економії (марксизм), — а деякі теорії протистоять традиційній концепції «МВ». Нарешті важливо знати, які дебати стануть ключовими у майбутньому. Метою роботи є оцінка стану розвитку дисципліни «Міжнародні відносини» крізь призму основних наукових дискусій її найбільш знаних теоретиків, серед яких виділяються Оле Вейвер та Кнут Ерік Йоргенсен. У результаті аналізу їх праць можна дійти висновку, що мейнстрім ТМВ відійшов назад до емпіричного, індуктивістського погляду на теорію. Але це не означає закінчення великих дебатів; міркування про «кінець теорії» передчасні: кінець завжди означає новий крок уперед, який може перенастроїти ТМВ.

Ключові слова: теорія міжнародних відносин, Оле Вейвер, Кнут Ерік Йоргенсен, «великі дебати».

Постановка проблеми. Те, що ми знаємо про дисципліну «Міжнародні відносини» («МВ») та самі міжнародні відносини (МВ) як реальність, яка надана нам через наші відчуття, залежить від використовуваної теорії. Іншими словами, не можна ігнорувати теорію і отримувати «чисті» знання про реальність. МВ можна проаналізувати лише тоді, коли ми відштовхуємося від теорії міжнародних відносин (ТМВ). Отже, необхідно розуміти минуле, сучасне та майбутнє ТМВ для розуміння світу, який ми вивчаємо.

Суть інтелектуальної структури дисципліни «МВ» — це т. зв. «великі дебати». На сьогодні більше десятка основних теорій та сотні варіацій та міксів широко використовуються практиками для створення кращого дизайну їх досліджень. Тому важливим завданням для всіх науковців є розуміння, як підсумувати та як використати дебати різних шкіл «МВ» для власного проекту. Чи ці теорії кидають одна одній виклик, чи вони під-

тримують одна одну? Наскільки різні теорії, що наразі використовуються практиками, належать до ТМВ? Деякі з них походять із інших галузей — з економіки (теорія ігор та неоліберальний інституціоналізм), культурології (постколоніалізм), філософії (постструктуралізм), політичної економії (марксизм) або взагалі з кількох джерел (фемінізм), — а деякі теорії навіть протистоять звичній для нас концепції «МВ». Чи все-таки це теорії «МВ»? Як ці питання розглядають сучасні теоретики, такі як Оле Вейвер та Кнут Ерік Йоргенсен? Нарешті всі ми хотіли б отримати відповідь, які дебати, ймовірно, стануть ключовими у майбутньому.

Аналіз попередніх досліджень. Щоб зрозуміти стан досліджень ТМВ на сьогодні, по-перше, слід звернутися до самого поняття «сучасності». Якщо для дослідження МВ воно більшістю авторів визначається «постбіполярністю», то з «МВ» як дисципліною все не так просто; очевидно неможливо назвати одну працю чи одну подію, що перевернула би науку та відокремила «вчорашній день» від сьогоднішнього. Навіть якщо під «вчорашнім» мати на увазі мінливу «моду» на ті чи інші теоретичні підходи. На наше переконання, сьогоднішня наука МВ усе ще неможлива без урахування ідей, викладених у монографії Кеннета Уолца «Theory of International Politics» (Waltz, 1979). Вона знаменувала появу структурного реалізму (неореалізму), який до цього дня залишається основною точкою відліку для реалістів США, а оскільки це «перша серед рівних» у дослідженнях МВ країна, — й для всього світу.

Наступним визначним кроком у розвитку ТМВ став 1989 рік, коли одночасно вийшли дві видатні праці, які започаткували конструктивістський поворот у «МВ» — «World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations» Ніколаса Онуфа (Onuf, 1989) та «Rules, Norms and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs» Фрідріха Кратохвіла (Kratochwil, 1989). Остаточо конструктивізм закріпився у якості основної ліберальної альтернативи неореалізму з виходом статті Александра Вендта «Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics» (Wendt, 1992). Близькими до конструктивістів виявилися представники так званої Англійської школи, про яку найкраще розповів у 1993 р. у своїй статті «From International System to International Society: Structural Realism and Regime Theory Meet the English School» її видатний представник Баррі Бузан (Buzan, 1993).

У другій половині 1990-х рр. основні дебати продовжували точитися між структуралістами та конструктивістами. Тут слід виділити праці Тіма Данна «The Social Construction of International Society» (Dunne, 1995), Джона Роджерса Сірла «The Construction of Social Reality» (Searle, 1995), з одного боку, та статті Коліна Елмана «Horses for Courses: Why Not a Neorealist Theory of Foreign Policy?» (Elman, 1996) та Рендалла Швеллера й Девіда Пріса «A Tale of Two Realisms: Expanding the Institutions Debate» (Schweller & Priess, 1997), з іншого. Однак у 1998 році вихід відразу декількох основоположних праць конструктивістів, здається, закріпив за ними роль лідера у просуванні нових ідей у ТМВ. Тут і «The Constructivist

Turn in International Relations Theory» Джеффри Чекела (Checkel, 1998), і «Domestic Politics, Foreign Policy, and Theories of International Relations» Джеймса Фірона (Fearon, 1998), і «What Makes the World Hang Together? Neo-Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge» Джона Руггі (Ruggie, 1998). Однак флагманом конструктивістів, з ім'ям якого сьогодні пов'язуються здобутки всієї школи, став Александр Вендт, який видав «Constitution and Causation in International Relations» (1998) та «Social Theory of International Politics» (1999). Такий стан речей був зафіксований на початку XXI ст. у «Competing Paradigms or Birds of a Feather? Constructivism and Neoliberalism Institutionalism Compared» Дженніфер Стерлінг-Фолкер (Sterling-Folker, 2000) та збірці статей за редакцією П. Джексона «Bridging the Gap: Toward a Realist-Constructivist Dialogue» (Jackson, 2004).

Метою роботи є оцінка стану розвитку дисципліни «Міжнародні відносини» крізь призму основних наукових дискусій її найбільш знаних теоретиків. Відповідно збір даних був проведений за допомогою методу документальних досліджень; також були використані матеріали інтерв'ю, які авторці вдалося взяти у теоретиків «МВ» під час міжнародних конференцій. Аналіз зібраних документів було проведено за допомогою дискурс-аналізу, який використано для пояснення як відкритого (експліцитного) сенсу монографій та статей, так і їх прихованого (імпліцитного) смислу. Дискурс розуміється у його звичайному значенні як дослідження семантичної структури тексту у його лінгвістичному та соціокультурному вимірах. Стаття носить узагальнюючий характер й має показати низку дилем, які стоять перед сучасними дослідниками міжнародних відносин. Тому були поставлені такі дослідницькі питання: Чи існують сьогодні «великі дебати» в ТМВ, як можна було б порівняти з попередніми дискусіями 1980–1990-х рр.? Що означає плюралізм теорій? Чи відбувається конвергенція традицій ТМВ у США та Європі? Чи змінюється тренд дизайну публікацій в основних журналах з дисципліни «МВ»? У чому полягає роль теоретичних дебатів у ТМВ та чи свідчить їх занепад про «кінець теорії»?

Теоретичне переосмислення уроків 9/11 (теракти у США) для ТМВ відбулося приблизно десять років тому. Ця подія викликала феномен, який частина науковців назвала «поверненням реалізму»: «міжнародна політика» нібито знову стала дорівнювати «силовій політиці», а «інтереси» «великих потуг» знову описувалися у термінах «балансу сил» та «виживання». Це було зафіксовано Крісом Брауном та Кірстен Ейнлі в «Understanding International Relations» (Brown & Ainley, 2009), Чарлзом Глейзером у «Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation» (Glaser, 2010). Питання щодо можливого «реваншу реалізму» ставилося й Кнудом Еріком Йоргенсеном у його «International Relations Theories. A New Introduction» (Jorgensen, 2010), й у збірці за редакцією Тіма Данна, Мілі Куркі та Стіва Сміта «International Relations Theories. Discipline and Diversity», де зібрані статті сучасних теоретиків, одним з яких є Оле Вейвер (Dunne, Kurki & Smith, 2013). Останні дві з вищевказан-

них праць є найбільш знаковими для розуміння процесів розвитку сучасної теорії міжнародних відносин.

Прийнято скаржитися на поширену практику опису дисципліни «Міжнародні відносини» такими термінами як «великі дебати», так, ніби це лише якась «погана звичка», якій «ми можемо перестати слідувати, якщо так вирішимо» (Lake, 2011). Але, на думку Оле Вейвера, це фактично частина структури дисципліни; вона служить цілям дисципліни, а усунення цієї частини матиме далекосяжні наслідки (Wæver, 1996).

Дисципліни відтворюються як соціальні структури. Але очевидним запереченням буде те, що «МВ» — це субдисципліна у політичній науці. Це правда, що політологія — це дисципліна, а «МВ» ні: у переважній більшості університетів політологія відіграє подвійну інституційну роль, будучи самостійною одиницею (Інтерв'ю з Баррі Бузаном, 18 вересня 2013 р.). Однак концепція політології є ендемічною. У США цю концепцію складають, як правило: 1) американська політика, 2) порівняльна політика, 3) політична теорія, 4) «МВ». А у деяких європейських системах — це: 1) порівняльна політика, 2) політична теорія, 3) державне управління, 4) «МВ». Ця структура не є природною (Kaufman-Osborn, 2006), але у 1950-х рр. вона стала усталеною і постійно відтворюється у нових наукових осередках.

ТМВ з'явилася разом з окремими кафедрами та інститутами, частково незалежними від політології, особливо у Великобританії та на Європейському континенті, та провідними професійними організаціями, такими як Асоціація міжнародних досліджень (ISA) та її британський колега (BISA), які офіційно розглядають себе як міждисциплінарні, незважаючи на реальність домінування політичних наук. У «МВ» є свої журнали, незалежні організації та конференції, тому багато хто вважає себе «міжнародними релятивістами», а не «політологами». «МВ» — це дисципліна у межах дисципліни (Інтерв'ю з Баррі Бузаном, 6 серпня 2014 р.).

«МВ» — це «американська суспільна наука» (Hoffmann, 1977). Сучасна ТМВ народилася у США після Другої світової війни. «Холодна війна» означала велике фінансування, а науково-дослідне співтовариство США стало найбільшим і найпривабливішим місцем, де можна було досягти успіху. Американські журнали розглядалися як провідні «міжнародні журнали», незважаючи на те, що вони часто публікували лише 10 відсотків науковців, які не працювали в університетах США (Wæver, 1998). У цій ситуації американські науковці могли дозволити собі ігнорувати роботу, що проводилась за межами США.

Слід визнати не тільки природні суттєві відмінності між ТМВ у Німеччині, Великобританії, Японії та США, але й розповсюдженість саме американського стилю «МВ» у всьому світі. Світ «МВ» найкраще розглядати як поєднання системи США/глобальної та національної/регіональної з різним ступенем незалежності (Wæver, 2013, с. 310). Американська сцена є центральною. Отже, американська ТМВ до сьогодні є базовою.

ТМВ має ієрархію журналів. У США існує великий ринок академічних посад і їх науковці є дуже мобільними. Університети формують ієрархію,

а головний спосіб піднятися «по сходах» — публікації. Провідні журнали соціальних наук мають частоту публікацій 11–18% (порівняно з 65–83% у природничих науках) (Hargens, 1988, с. 150). У більшості гуманітарних наук та деяких соціальних науках опублікувати статтю відносно легко, враховуючи кількість журналів, але існує досить чітке суб'єктивне розуміння цінності різних журналів та видавництва. Провідні журнали є абсолютними «законодавцями моди» (Інтерв'ю з Кнудом Еріком Йоргенсенем, 13 вересня 2017 р.).

На думку К. Е. Йоргенсена, сьогодні ми спостерігаємо відчутну втому від нових теорій чи метатеорій (Jorgensen, 2010, с. 15). Однак журнали в основному визначаються, структуруються і певною мірою контролюються теоретиками. Усі найвищі оцінки індексу цитування належать теоретикам. Таким чином, битва теоретиків визначає все (Jorgensen, 2010, с. 29).

У «МВ» результатом є двоярусність дисципліни. Щоб потрапити на нижній рівень, ви повинні стати компетентним у певному розділі або розділах науки. Більшість розділів науки відносно толерантні, вітають нових членів і не є надзвичайно конкурентоспроможними. Вони є ієрархічними, але ієрархія не врегульована внутрішньо, тому боротися не так вже й важко. Найвищі позиції завойовуються у верхньому ярусі, тобто коли ви публікуєтесь у провідних журналах, куди потрапити майже неможливо, якщо ви не належите до «золотої сотні» наукових закладів.

Однак усе частіше критерії успіху науковця починають включати не лише дослідження, але і викладання та публічні виступи у ЗМІ. Це послаблює владу дисциплінарної еліти, яка контролює провідні журнали. Зокрема статус у світі політики не співвідноситься і не впливає з внутрішньо-академічної дискусії. Часто теорії можуть бути дуже успішними в академічному плані, але не мати впливу на політику, і все частіше дослідження політики в аналітичних центрах відбуваються без погляду чи закріплення результатів у ТМВ (Wæver & Buzan, 2007).

Також сьогодні відбувається загальна зміна характеру та статусу науки, пов'язана з «суспільством знань». Спочатку можна подумати, що «суспільство знань» означає підвищення статусу вчених. Це не зовсім так. Наука стала надто важливою, щоб залишити її вченим (Gibbons et al., 1994). Політика все більше пов'язана з наукою, але і наука стає політизованою. Через ризики (Beck, 1992), а також цінність для суспільства наука може бути лише одним голосом у прийнятті рішень, пов'язаних з наукою, — економічні та політичні голоси зараховуються і в академії (Інтерв'ю з Ульріхом Беком, 5 листопада 2009 р.).

Специфіка сучасних взаємовідносин науки та політики пояснює часто помічену особливість «МВ»: її прихильність до «великих дебатів». Саме дискусії гарантують, що теоретики залишаться центральними фігурами. Без дебатів емпірична робота буде просто повторювати прийнятту теорію. Дискусії найлегше проводити у США, де існує один великий національний «риннок». У США також можливо змагатися за визначення цілої сфери науки, тоді як в Європі та інших місцях легше дотримуватися місцевих особливостей та традицій.

Налаштування «МВ» з періодичними великими дебатами було частиною структури дисципліни. Але все більше експертів сподіваються, що можливо припинити дискусії. Це здається проблематичним із трьох причин: 1) критики дискусій неявно припускають, що альтернативою є більш узгоджена дисципліна. На думку О. Вейвера, навпаки, сфера «МВ», швидше за все, буде менш інтегрована, якщо припинити дискусії; 2) дискусії є частиною структури, потрібно до цього серйозно ставитися, бо зміни спровокують ще більше проблем; 3) дискусії допомагають зрозуміти теорії (Wæver, 2013, с. 317).

Вивчення дебатів допомагає не тільки зрозуміти закономірність або відстежити, які теорії існують наразі у «МВ», але й зрозуміти, що власне є у цих теоріях, як вони структуровані. Для розуміння теорії потрібно розуміти, чому вона створена саме так. Іншими словами, елементи постструктуралізму набули дивовижної концептуальної центральності у дисципліні «МВ» у 1980-х рр., оскільки колишня основна лінія (реалізм) втратила привабливість, а ціле сузір'я теорій «МВ» дозволило зробити виклик раціоналізму (Wæver, 1996). Теорія А. Вендта кинула виклик теоріям К. Уолца та Р. Кеохана.

Із трикутника реалізму, лібералізму та радикалізму (марксизму) з'являється те, що, за Вейвером, можна назвати «синтезом» (Wæver, 2013, с. 318) неореалізму і неолібералізму, що, у свою чергу, стимулює радикалізацію всеосяжної рефлексивістської критики.

Підсумовуючи вищесказане, можна, насамперед за допомогою праці К. Е. Йоргенсена, виділити кілька основоположних теорій, конкуруючих між собою у рамках дисципліни «МВ».

Структурний реалізм (неореалізм) нині побудований за допомогою конкуруючих теорій всередині себе. Основні дебати ведуться між т. зв. «наступальним» та «оборонним» реалізмом (та іншими: «неокласичним» та «посткласичним» реалізмом) (Jorgensen, 2010, с. 88). Типовий вид такого дослідження використовує не кількісні методи чи формальне моделювання, а історичні приклади для аналізу абстрактних загальнотеоретичних питань щодо причинно-наслідкових зв'язків між кількома ключовими змінними (Walt, 1999). Оскільки структурний реалізм є стрижнем американських досліджень у сфері безпеки, цей формат також характеризується спробами інших теорій дослідити безпеку, таких як м'який «конструктивізм».

Неолібералізм має зовсім інший вид. У неолібералів немає внутрішніх дискусій, як у структурних реалістів. Типова стаття цього формату досліджень спирається на конкретну теорію чи модель з організаційної чи економічної теорії (Jorgensen, 2010, с. 68). Потім вона тестується на одному або декількох випадках, як у Моравчика (Moravcsik, 2003). Неолібералізм — це сімейство односторонніх, які, однак, не є легко сумісними. Це широка родина, що поділяє загальну точку зору на інститути та раціональний вибір, але це не єдиний підхід.

Конструктивізм відзначається насамперед дискусією щодо різних «ступенів» конструктивізму. Наразі ведеться набагато менше дебатів, ніж

наприкінці 1980-х — початку 1990-х рр. Дебати про «раціоналізм проти рефлексивізму» часто характеризуються фокусом на неореалізмі як на квінтесенції раціоналістичної теорії (Jorgensen, 2010, с. 70). Крім того, багато м'яких конструктивістських робіт було опубліковано у провідних журналах, де вони слідували шаблону неолібералізму (Sterling-Folker, 2000): не розробляти основної теорії (можливо, тому, що конструктивізм — це не теорія «МВ», а, за Онуфом, метатеорія (Onuf, 2002), а спиратися на різні теорії, взяті з соціології чи організаційної теорії, для впровадження конкретних механізмів дослідження, яких немає у конструктивізмі.

Постструктуралізм демонструє цікаву тенденцію брати участь в основному в обговоренні таких предметів як голод, міграція тощо, та менше у загальних теоретичних дискусіях як з представниками істеблішменту, так і всередині школи (Jorgensen, 2010, с. 165). Особливо це стосується британських постструктуралістів, які займають провідне місце у цій школі наукової думки.

Неомарксизм, фемінізм та критична теорія мають тенденцію слідувати за моделлю постструктуралізму і у цьому сенсі зберігають «рефлексивізм» (Jorgensen, 2010, с. 138). Вони позиціонують себе проти істеблішменту, але, здається, не вірять, що хтось буде їх слухати (Tickner, 1997), тому менше жару вкладають у будь-які великі теоретичні дискусії.

У цьому сенсі важливою є також стаття Дж. Фірона та А. Вендта «Раціоналізм проти конструктивізму: скептичний погляд»: «Коротше кажучи, ми вважаємо, що... питання раціоналізму та конструктивізму розглядатиметься не як дискусія, а як бесіда» (Fearon & Wendt, 2002, с. 68).

Сьогодні, вивчаючи провідні американські журнали, які залишаються домінуючими у дисципліні «МВ», можна знайти мало дискусій про теорії. У цих журналах чітка ТМВ стала маргіналізованою, а посилання на дебати майже зникли. «International Security», провідний журнал із питань безпеки у США, має обмежені дебати «раціоналізм проти рефлексивізму» у формі дискусії про поміркований конструктивізм (Wæver, 2013, с. 322). «International Studies Quarterly» та «World Politics», які мають статус провідних журналів з ТМВ, підтверджують картину вкрай обмеженої орієнтації на якусь загальну мапу теорій «МВ».

На початку XXI ст. майже всі статті у США виходили з декількох основних теорій і позиціонували себе стосовно них, тоді як «інші», тобто нетрадиційні, теорії значно більше використовувалися в європейських та особливо британських журналах. На думку К. Е. Йоргенсена, американські журнали не хотіли публікувати нові теорії весь час: дисциплінарна раціональність полягає у тому, що ми повинні мати відносно обмежений набір теорій (випущених науковцями з вершини піраміди), а потім інші повинні використовувати, тестувати і м'яко змінювати їх (Інтерв'ю з Кнудом Еріком Йоргенсеном, 23 вересня 2015 р.). Тому багато статей базувалися на одній теорії або ж для кращої триангуляції дослідження тестували кілька теорій.

Сьогодні у наукових статтях використовується безліч теорій, і безліч з них застосовується або перевіряється, але тільки вони не є теоріями «МВ».

Теорії «МВ» відійшли на задній план, а провідна теорія у типовій статті провідних журналів лежить у площині соціологічного інституціоналізму, чи в економічній теорії, чи є «саморобною моделлю» норм/інститутів. Вони не впливають з будь-яких дебатів у рамках дисципліни «МВ». Аналогічно у більш критично налаштованих американських або європейських журналах використовуються теорії, імпортовані з соціології, філософії та психології.

Висновки. На сьогодні можна констатувати відсутність бурхливої дискусії, як це було наприкінці 1980-х — на початку 1990-х рр. Оле Вейвер та Кнут Ерік Йоргенсен у своїх працях та виступах надають достатньо підказок, які ми можемо інтерпретувати як те, що кожна школа наукової думки намагається оптимізувати свої здобутки за допомогою внутрішніх дискусій. А можна, навпаки, і як те, що сьогоденний плюралізм теорій є тимчасовим, оскільки якась школа може перемогти. Але є три заперечення проти останнього утвердження. По-перше, залишаються різними традиції ТМВ у США та в Європі й світі. По-друге, плюралізм перемагає навіть усередині США (Walt, 1999). По-третє, останнім часом все більш бажаним форматом досліджень стали дослідження кількісні, й вони ж почали переважати в основних журналах, конкуруючи із традиційними теоріями МВ за заснований на методах статус дисципліни «МВ». Мейнстрім відійшов назад до емпіричного, індуктивістського погляду на теорію. Певні ідеї такого підходу відстоювали ще Гері Кінг, Роберт Кеохан та Сідней Верба (King, Keohane & Verba, 1994).

Коли слабшає теоретична дискусія, як сьогодні, все менше нових науковців позиціонують себе як «теоретики». Однак є ознаки, що дозволяють зробити висновки щодо нескінченності теоретичних дебатів у ТМВ. Так, з 2009 р. виходить журнал «International Theory», що означає продовження дискусій провідних теоретиків щодо основних принципів побудови досліджень МВ. У журналі все більш відчутними стають скарги теоретиків лібералізму і, особливо, реалізму на занепад теорії й намагання оновити свої підходи. Таким чином, як передчасною стала думка про «кінець історії», так передчасними є міркування про «кінець теорії»: кінець завжди означає новий крок уперед, який може перенастроїти ТМВ.

Список використаної літератури

- Інтерв'ю з Баррі Бузаном, 18 вересня 2013 р. (8 Пан'європейська конференція з міжнародних відносин «One International Relations or Many? Multiple Worlds, Multiple Crises», Варшава, Польща).
- Інтерв'ю з Баррі Бузаном, 6 серпня 2014 р. (WISC Четверта конференція з міжнародних досліджень, Франкфурт-на-Майні, Німеччина).
- Інтерв'ю з Кнутом Еріком Йоргенсеном, 23 вересня 2015 р. (9 Пан'європейська конференція з міжнародних відносин «The Worlds of Violence», Джардіні Наксос, Італія).
- Інтерв'ю з Кнутом Еріком Йоргенсеном, 13 вересня 2017 р. (11 Пан'європейська конференція з міжнародних відносин «The Politics of International Studies in an Age of Crises», Барселона, Іспанія).
- Інтерв'ю з Ульріхом Беком, 5 листопада 2009 р. («Risk Society: Challenges for the 21st Century», Афіни, Греція).

- Beck U. *The Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications, 1992. 260 p.
- Brown C., Ainley K. *Understanding International Relations*. Palgrave Macmillan, 2009. 321 p.
- Buzan B. From International System to International Society: Structural Realism and Regime Theory Meet the English School. *International Organization*. 1993. Vol. 47, No 3. P. 327–352.
- Checkel J. T. The Constructivist Turn in International Relations Theory. *World Politics*. 1998. Vol. 50, No 2. P. 324–348.
- Dunne T. The Social Construction of International Society. *European Journal of International Relations*. 1995. No 1. P. 367–389.
- Dunne T., Kurki M., Smith S. (Eds.) *International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford Univ. Press, 2013. 392 p.
- Elman C. Horses for Courses: Why Not a Neorealist Theory of Foreign Policy? *Security Studies*. 1996. No 6. P. 7–53.
- Fearon D. Domestic Politics, Foreign Policy, and Theories of International Relations. *Annual Reviews of Political Science*. 1998. Vol. I. P. 289–313.
- Fearon J., Wendt A. Rationalism v. Constructivism: A Skeptical View. Carlsnaes W., Risse T., Simmons B. A. (Eds.) *Handbook of International Relations*. London: Sage, 2002. P. 52–72.
- Gibbons M., Limoges C., Nowotny H., Schwartzman S., Scott P., Trow M. *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage, 1994. 179 p.
- Glaser C. L. *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*. Princeton: Princeton University Press, 2010. 314 p.
- Hargens L. Scholarly Consensus and Journal Rejection Rates. *American Sociological Review*. 1988. Vol. 53, No 1. P. 139–151.
- Hoffmann S. An American Social Science: International Relations. *Dædalus*. 1977. Vol. 106, No 3. P. 41–60.
- Jackson P. T. (Ed.) *Bridging the Gap: Toward a Realist-Constructivist Dialogue*. *International Studies Review*. 2004. Vol. 6, No 2. P. 337–352.
- Hargens L. Scholarly Consensus and Journal Rejection Rates. *American Sociological Review*. 1988. Vol. 53, No 1. P. 139–151.
- Jorgensen K. E. *International Relations Theories. A New Introduction*. Palgrave Macmillan, 2010.
- Kaufman-Osborn T. V. Dividing the Domain of Political Science: On the Fetishism of Subfields. *Polity*. 2006. Vol. 38, No 1. P. 41–71.
- King G., Keohane R. O., Verba S. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press, 1994. 264 p.
- Kratochwil F. Rules, Norms and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. 328 p.
- Lake D. A. Why «Isms» Are Evil: Theory, Epistemology, and Academic Sects as Impediments to Understanding and Progress. *International Studies Quarterly*. 2011. Vol. 55, No 2. P. 465–480.
- Moravcsik A. Theory Synthesis in International Relations: Real Not Metaphysical. *International Studies Review*. 2003. No 5. P. 131–136.
- Onuf N. *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia: University of South Carolina Press, 1989. 341 p.
- Onuf N. *Worlds of Our Making: The Strange Career of Constructivism in International Relations*. In Puchala, D. J. (Ed.) *Visions of International Relations: Assessing an Academic Field*. Columbia: University of South Carolina Press, 2002. P. 119–141.
- Schweller R., Priess D. A Tale of Two Realisms: Expanding the Institutions Debate. *Mershon International Studies Review*. 1997. No 41. P. 1–32.
- Searle J. R. *The Construction of Social Reality*. London: Allen Lane; New York: Free Press, 1995. 241 p.
- Sterling-Folker, J. Competing Paradigms or Birds of a Feather? Constructivism and Neoliberalism Institutionalism Compared. *International Studies Quarterly*. 2000. Vol. 44, No 1. P. 97–119.
- Tickner J. A. You Just Don't Understand: Troubled Engagements between Feminists and IR Theorists. *International Studies Quarterly*. 1997. Vol. 41, No 4. P. 611–632.

- Walt S. M. Rigor or Rigor Mortis? Rational Choice and Security Studies. *International Security*. 1999. Vol. 23, No 4. P. 5–48.
- Waltz K. N. Theory of International Politics. Reading: Addison-Wesley, 1979. 251 p.
- Wendt A. Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*. 1992. Vol. 46, No 2. P. 391–425.
- Wendt A. Constitution and Causation in International Relations. *Review of International Studies*. 1998. Vol. 24, No 5. P. 101–117.
- Wendt A. Social Theory of International Politics. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1999. 452 p.
- Wæver O. The Rise and Fall of the Interparadigm Debate. *Smith S., Booth K., Zalewski M. (Eds.). International Theory: Positivism and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. P. 149–185.
- Wæver O. The Sociology of a Not so International Discipline: American and European Developments in International Relations. *International Organization*. 1998. Vol. 52, No 4. P. 687–727.
- Wæver O., Buzan B. After the Return to Theory: The Past, Present, and Future of Security Studies. *Collins A. (Ed.). Contemporary Security Studies*. Oxford: Oxford University Press, 2007. P. 383–402.
- Wæver O. Still a Discipline after All These Debates? *Dunne T., Kurki M., Smith S. (Eds.) International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press, 2013. P. 306–327.

References

- Beck, U. (1992). *The Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.
- Brown, C., & Ainley, K. (2009). *Understanding International Relations*. Palgrave Macmillan.
- Buzan, B. (1993). From International System to International Society: Structural Realism and Regime Theory Meet the English School. *International Organization*, 47, 3, 327–352.
- Checkel, J. T. (1998). The Constructivist Turn in International Relations Theory. *World Politics*, 50, 2, 324–348.
- Dunne, T. (1995). The Social Construction of International Society. *European Journal of International Relations*, 1, 367–389.
- Dunne, T., Kurki, M., & Smith, S. (Eds.) (2013). *International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford Univ. Press.
- Elman, C. (1996). Horses for Courses: Why Not a Neorealist Theory of Foreign Policy? *Security Studies*, 6, 7–53.
- Fearon, D. (1998). Domestic Politics, Foreign Policy, and Theories of International Relations. *Annual Reviews of Political Science*, 1, 289–313.
- Fearon, J., & Wendt, A. (2002). Rationalism v. Constructivism: A Skeptical View. In Carlsnaes, W., Risse, T., & Simmons, B. A. (Eds.). *Handbook of International Relations*, 52–72. London: Sage.
- Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P., & Trow, M. (1994). *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage.
- Glaser, C. L. (2010). *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*. Princeton: Princeton University Press.
- Hargens, L. (1988). Scholarly Consensus and Journal Rejection Rates. *American Sociological Review*, 53(1), 139–151.
- Hoffmann, S. (1977). An American Social Science: International Relations. *Dædalus*, 106(3), 41–60.
- Interview with Barry Buzan* (2013, September 18). 8th Pan-European Conference on International Relations «One International Relations or Many? Multiple Worlds, Multiple Crises», Warsaw, Poland.
- Interview with Barry Buzan* (2014, August 6). WISC Forth Global International Studies Conference, Frankfurt am Main, Germany.
- Interview with Knud Erik Jørgensen* (2015, September 23). 9th Pan-European Conference on International Relations «The Worlds of Violence», Giardini Naxos, Italy.

- Interview with Knud Erik Jorgensen* (2017, September 13). 11th Pan-European Conference on International Relations «The Politics of International Studies in an Age of Crises», Barcelona, Spain.
- Interview with Ulrich Beck* (2009, November 5). «Risk Society: Challenges for the 21st Century», Athens, Greece.
- Jackson, P. T. (Ed.) (2004). Bridging the Gap: Toward a Realist-Constructivist Dialogue. *International Studies Review*, 6(2), 337–352.
- Jorgensen, K. E. (2010). *International Relations Theories. A New Introduction*. Palgrave Macmillan.
- Kaufman-Osborn, T. V. (2006). Dividing the Domain of Political Science: On the Fetishism of Subfields. *Polity*, 38(1), 41–71.
- King, G., Keohane, R. O., & Verba, S. (1994). *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press.
- Kratochwil, F. (1989). *Rules, Norms and Decisions: On the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lake, D. A. (2011). Why «Isms» Are Evil: Theory, Epistemology, and Academic Sects as Impediments to Understanding and Progress. *International Studies Quarterly*, 55(2), 465–480.
- Moravcsik, A. (2003). Theory Synthesis in International Relations: Real Not Metaphysical. *International Studies Review*, 5, 131–136.
- Onuf, N. (1989). *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Onuf, N. (2002). Worlds of Our Making: The Strange Career of Constructivism in International Relations. In Puchala, D. J. (Ed.). *Visions of International Relations: Assessing an Academic Field*, 119–141. Columbia: University of South Carolina Press.
- Schweller, R., & Priess, D. (1997). A Tale of Two Realisms: Expanding the Institutions Debate. *Mershon International Studies Review*, 41, 1–32.
- Searle, J. R. (1995). *The Construction of Social Reality*. London: Allen Lane; New York: Free Press.
- Sterling-Folker, J. (2000). Competing Paradigms or Birds of a Feather? Constructivism and Neoliberalism Institutionalism Compared. *International Studies Quarterly*, 44(1), 97–119.
- Tickner, J. A. (1997). You Just Don't Understand: Troubled Engagements between Feminists and IR Theorists. *International Studies Quarterly*, 41/4, 611–632.
- Walt, S. M. (1999). Rigor or Rigor Mortis? Rational Choice and Security Studies. *International Security*, 23(4), 5–48.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Reading: Addison-Wesley.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2), 391–425.
- Wendt, A. (1998). Constitution and Causation in International Relations. *Review of International Studies*, 24(5), 101–117.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- Wæver, O. (1996). The Rise and Fall of the Interparadigm Debate. In Smith, S., Booth, K., & Zalewski, M. (Eds.). *International Theory: Positivism and Beyond*, 149–185. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wæver, O. (1998). The Sociology of a Not so International Discipline: American and European Developments in International Relations. *International Organization*, 52(4), 687–727.
- Wæver, O., & Buzan, B. (2007). After the Return to Theory: The Past, Present, and Future of Security Studies. In Collins, A. (Ed.). *Contemporary Security Studies*, 383–402. Oxford: Oxford University Press.
- Wæver, O. (2013). Still a Discipline after All These Debates? In Dunne, T., Kurki, M., & Smith, S. (Eds.) *International Relations Theories. Discipline and Diversity*, 306–327. Oxford Univ. Press.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2020

Брусилевская О. И.

кафедра международных отношений ОНУ имени И. И. Мечникова
к. 32, Французский бул. 24/26, м. Одесса-58, 65058, Украина

ТЕОРИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В НАУЧНЫХ ДИСКУССИЯХ: ВООБРАЖАЕМЫЙ ДИАЛОГ МЕЖДУ ОЛЕ ВЕЙВЕРОМ И КНУТОМ ЭРИКОМ ЙОРГЕНСЕНОМ

Резюме

Важной задачей для всех ученых является понимание, как суммировать и как использовать дебаты разных школ «МВ» для собственного проекта. Насколько разные теории, которые используются практиками, относятся к ТМО? Некоторые из них происходят из других областей — экономики (теория игр и неолиберальный институционализм), культурологии (постколониализм), философии (постструктурализм), политической экономии (марксизм), — а некоторые противостоят традиционной концепции «МО». Наконец важно знать, какие дебаты станут ключевыми в будущем. Целью работы является оценка состояния развития дисциплины «Международные отношения» сквозь призму основных научных дискуссий ее наиболее известных теоретиков, среди которых выделяются Оле Вейвер и Кнут Эрик Йоргенсен. На сегодня можно констатировать отсутствие бурной дискуссии, как это было в конце 1980-х — начале 1990-х гг. Это можно интерпретировать как то, что каждая школа научной мысли пытается оптимизировать свои достижения с помощью внутренних дебатов. А можно, наоборот, как то, что сегодняшняя плюрализм теорий является временным, поскольку какая-то школа может победить. Но есть три возражения против последнего утверждения. Во-первых, остаются различными традиции ТМО в США и в Европе и мире. Во-вторых, плюрализм побеждает даже внутри США. В-третьих, в последнее время все более желанным форматом исследований стали исследования количественные, и они же начали преобладать в основных журналах, конкурируя с традиционными теориями МО по основанному на методах статусу дисциплины «МО». Мейнстрим отошел назад к эмпирической, индуктивистской точке зрения на теорию. Когда ослабевают теоретические дебаты, как сегодня, все меньше новых ученых позиционируют себя как «теоретики». Однако есть признаки, позволяющие сделать выводы о нескончаемости теоретических дебатов в ТМО. Так, с 2009 г. выходит журнал «International Theory», что означает продолжение дискуссий ведущих теоретиков по основным принципам построения исследований МО. Все более ощутимыми становятся жалобы теоретиков либерализма и особенно реализма на упадок теории и попытки обновить свои подходы. Таким образом, как преждевременной была мысль о «конце истории», так преждевременны размышления о «конце теории»: конец всегда означает новый шаг вперед, который может перенастроить ТМО.

Ключевые слова: теория международных отношений, Оле Вейвер, Кнут Эрик Йоргенсен, «большие дебаты».

Brusylovska O. I.

Department of International Relations, Odessa I. I. Mechnikov National University, r. 32, French blv., 24/26, Odesa, 65058, Ukraine

THEORIES OF INTERNATIONAL RELATIONS IN SCIENTIFIC DISCUSSIONS: IMAGINARY DIALOGUE BETWEEN OLE WÆVER AND KNUD ERIK JORGENSEN

Summar

An important task for all scientists is the understanding how to summarize and how to use the debates of different schools of IR for their own project. How different do theories used by practitioners relate to IRT (International Relations Theory)? Some of them come from other areas — economics (game theory and neoliberal institutionalism), cultural studies (postcolonialism), philosophy (poststructuralism), political economy (Marxism), and some even oppose the traditional concept of «IR». Finally, it is important to know which debate will become key in the future. The aim of the work is to assess the state of development of the discipline «International Relations» through the prism of the main scientific discussions of its most famous theorists among which Ole Wæver and Knud Erik Jorgensen stand out. Today, we can state the absence of heated discussion, as it was in the late 1980s — early 1990s. This can be interpreted as the fact that each school of scientific thought is trying to optimize its achievements through internal debate. And it is possible on the contrary that today's theories' pluralism is temporary, because some schools can win. But there are three objections to the last statement. First, the traditions of IRT remain different in the USA and in Europe, and the world. Secondly, pluralism wins even within the United States. Thirdly, recently, quantitative studies have become an increasingly desirable format of research, and they have begun to dominate in the main journals, competing with the traditional theories of IR on the status of the discipline based on methods. Mainstream walked back to the empirical point of view on the theory. When theoretical debates are fainting, like today, fewer new scientists are positioning themselves as «theorists». However, there is indications lead to the conclusion about endlessness of theoretical debate in IRT. So, since 2009 the journal «International Theory» is published, which means the continuation of discussions of leading theorists about the basic principles of building IR research. In all, the liberal theorists and especially realists complain about the decline of theory and attempt to update their approaches. Thus, just as the idea of the «end of history» was premature, the thoughts about the «end of theory» are premature: the end always means a new step forward, which can re-customize IRT.

Key words: International Relations Theory, Ole Wæver, Knud Erik Jorgensen, «big debate».